

Euroregiunile în Est și în Vest

GYÖRGY ÉGER

După cel de-al doilea război mondial, dar mai cu seamă începând cu anii '60 – '70, s-au dezvoltat în Europa Occidentală diferite forme și tipuri organizatorice și instituționale ale cooperării regionale, mai ales ale zonelor aflate în apropierea granițelor. Scopul acestui studiu este să examineze răspîndirea în spațiu și timp pe continentul nostru a *euroregiunilor*, una din formele cele mai eficiente și mai caracteristice ale cooperării în zonele de graniță.

Tipurile de regionalism

Înainte să vorbim despre tipurile de regionalism, e bine să examinăm problema într-un context social-istoric mai larg. Se cunosc mai multe clasificări ale mișcărilor regionaliste europene de după cel de-al doilea război mondial.¹ Din punctul de vedere al temei noastre este cel mai bine să urmărim clasificarea tipologică a lui Winfried Lang.² După Lang, se pot deosebi trei tipuri de regionalisme:

1. *Regionalismul național*. Pot exista două cazuri:

a) regionalismul pornește din unele zone ce dispun de puternice tradiții istorice de autonomie — în acest caz putem vorbi de *regionalism construit de la bază (=federalism)*;

b) apariția teritorială-locală a distribuirii funcțiilor statului: este cazul *regionalismului construit de la vîrf (=descentralizare)*.

2. *Regionalismul transnațional (= care trece peste granițe)*: este cazul unor zone geografice unitare din punct de vedere cultural sau economic. Ideea „*Europei regiunilor*” are drept scop dezvoltarea lor netulburată, constituind în același timp o alternativă la „*Europa națiunilor*” a lui De Gaulle, inspirată de idealurile statului național. (De altfel dilema este aproape de nerezolvat: pe de o parte regiunile de graniță doresc să se emancipeze, cel puțin parțial, față de politica centralizatoare, pe de altă parte au adesea nevoie de binefacerile centralizării pentru a înfrînge dezavantajele ce decurg din poziția de graniță [periferică]).

3. *Regionalismul internațional*. O mișcare ce se consolidează tot mai mult după cel de-al doilea război mondial și care se caracterizează prin preluarea a tot mai numeroase funcții ale statului. Forma cea mai înaltă a acestui regionalism este procesul integrării europene. (Forme mai puțin reușite ale regionalismului internațional se întîlnesc și în lumea a treia, ca de exemplu ASEAN, ECOWAS, precum și numeroase formațiuni de cooperare ale țărilor latino-americane).

Procesul studiat de noi aparține evident celei de-a doua categorii. În cadrul procesului amintit mai înainte, în cursul anilor '70–'80 s-a manifestat un deosebit avînt și, prin urmare, a început *un proces de instituționalizare*. Conținutul schimbător (tot mai larg) al cooperării era semnalat prin noi concepte și noi *cadre organizatorice*. Dintre acestea, cele mai importante sînt „*comunitatea de lucru*” (Comunitatea de lucru Alpi-Adriatica, Comunitatea de lucru Jura, Comunitatea de lucru a Țărilor Dunărene etc.), „*comunitatea de interes*” (Comunitatea de interes Alsacia de Mijloc – Breisgau), „*consiliul*” (Consiliul Lacului Lemman, Consiliul Euroregiunilor), precum și „*euroregiunea*”.

Înșiruirea care urmează înfățișează procesul dezvoltării în timp și spațiu a cooperării în zonele de graniță.

Formațiunile europene ale regionalismului transnațional, 1963 – 1990.

1. *Regio Basiliensis*.

Pe 25 februarie 1963 s-a înființat Asociația Regio Basiliensis pe baza dreptului de asociere elvețian.

2. *Comunitatea de interes Alsacia de Mijloc – Breisgau (CIMAB)*.

Asociație înființată la 16 noiembrie 1964. Sediul la Colmar.

3. *Comunitatea de lucru a Țărilor Alpine (ARGE ALP)*.

S-a înființat la 12-13 octombrie 1972, cu sediul la Mösern / Tirol. Membrii: Bavaria (Germania), Trentino – Alto Adige (Italia), cantoanele Graubünden și Sankt Gallen (Elveția), regiunile Tirol și Vorarlberg (Austria).

4. *Euregio*

Consiliul Euregio s-a înființat la 15 aprilie 1978, prin cooperarea dintre două regiuni olandeze (Twente, Oost-Gelderland) și una germană (Rhein-Ems e.V.), reprezentând în total 92 de comune.

5. *Comunitatea de lucru Alpi-Adriatica.*

A fost înființată la 20 noiembrie 1978 de provinciile și regiunile din Alpii Orientali. În 1989 s-a extins. Membrii: Burgenland, Carintia, Austria Superioară, Stiria, Salzburg (Austria); Friuli-Venezia Giulia, Veneto, Alto Adige și ca observator Lombardia (Italia); Bavaria (Germania); Croația; Slovenia; județele Győr-Sopron, Vas, Somogy, Zala (Ungaria).

6. *Comunitatea de lucru a Cantoanelor și regiunilor din Alpii Occidentali (COTRAO).*

Înființată la Marsilia la 2 aprilie 1982, cu participarea a 9 regiuni și cantoane: Provence, Alpes-Côte d'Azur, Rhône-Alpes (Franța); Liguria, Piemonte, Val d'Aosta (Italia); Geneva, Valais, Vaud (Elveția).

7. *Comunitatea de lucru a Pirineilor.*

Înființată la 15 aprilie 1983 la Bordeaux. Membrii: Aquitania, Languedoc-Roussillon, Pirineii de Mijloc (Franța), Aragon, Catalonia, Navarra, Țara Bascilor (Spania), Andorra.

8. *Comunitatea de lucru Jura.*

Înființată la 3 mai 1985. Membrii: cantoanele Jura, Berna și Neuchâtel (Elveția) și regiunea Franche-Comté (Franța).

9. *Consiliul lacului Lemman (Geneva).*

Constituit la 19 februarie 1987. Membrii: cantoanele Geneva, Vaud, Valais (Elveția) și departamentele Ain și Haute-Savoie (Franța).

10. *Comunitatea de lucru a Țărilor Dunărene.*

Înființată la 17 mai 1990. Membrii: Germania, Austria, Ungaria, Iugoslavia și Moldova. Provinciile din Moravia de Sud și Slovacia Occidentală iau parte la cooperare cu statut de observatori.³

Ca rezumat al celor de mai sus, putem spune că începând cu anii '70 – '80 a intervenit o schimbare în ideologia regionalismului (vest-)european și în aplicarea ei practică. În timp ce după cel de-al doilea război mondial a predominat regionalizarea efectuată de stat, mai târziu a câștigat tot mai mult teren regionalismul construit de la bază, interesând în special zonele de graniță.

După cum rezultă din enumerarea de mai sus, în ultimii douăzeci-douăzeci și cinci de ani s-a putut observa o extindere rapidă în timp și spațiu a diferitelor forme de cooperare în zonele de graniță. La începutul anilor '90, în Europa Occidentală erau înregistrate patruzeci și șase de cooperări regionale.⁴

Franța și Germania participă cel mai intens la aceste cooperări. Dar în fapt această cooperare este și mai intensă în cazul Olandei, Belgiei și Elveției, ținând seama de suprafața lor mai mică și lungimea mai redusă a granițelor lor: Olanda participă la unsprezece, iar Belgia și Elveția la câte zece cooperări regionale.⁵

Marea majoritate a formațiunilor ce participă la cooperările din zonele de graniță se autodefineste ca euroregiune.

Despre conceptul de euroregiune

Definiția generală, acceptată în mod științific sau instituțional a „euroregiunii” încă nu s-a cristalizat. În orice caz, ultimele evoluții — de exemplu instituirea Comisiei Regiunilor în cadrul UE — i-au constrâns pe euroburocrați să creeze varianta de lucru a posibilei definiții. Aceasta sună astfel: „Euroregiunea este structura formalizată a cooperării din zonele de graniță, care include reprezentanții autorităților locale și regionale, precum și parteneri sociali și economici, după caz. Euroregiunea dispune de o structură organizatorică specifică, al cărei nivel maxim îl constituie consiliul ales, urmat de comisie, grupuri de lucru tematice și secretariatul permanent.”⁶ Totodată este vorba de un concept recunoscut, larg aplicat în practică. În special literatura germană de specialitate se distinge prin definiții practice (desigur și datorită faptului că Germania este larg interesată în domeniu), astfel încât poate nu ar fi exagerat să vorbim despre doctrina germană a euroregiunilor. Această doctrină este pragmatică, definiția ei tinde spre esență: „euroregiunile sînt considerate forma tradițională și cea mai eficientă a cooperării din zonele de graniță și prin instituirea lor avem la dispoziție un instrument relativ suplă al cooperării”.

„Euroregiunea nu înseamnă altceva decît forma instituționalizată a cooperării zonelor de graniță: din punct de vedere al formei juridice, este vorba de o asociație înscrisă în cadrul sistemului juridic național de care aparține

teritorial respectiva asociație. În relație transfrontalieră, adunarea generală a euroregiunilor îndeplinește rolul organului suprem de decizie.” Pe lângă această definiție clară, doctrina germană rezumă în șase puncte caracteristicile euroregiunilor:

- Euroregiunile sînt formele cele mai eficiente ale cooperării din zonele de graniță.
- Euroregiunile ajută la echilibrarea nivelelor de dezvoltare diferite a zonelor de graniță.
- Euroregiunile consolidează încrederea și spiritul de cooperare al oamenilor.
- Euroregiunile constituie terenurile de exersare a bunei vecinătăți și a integrării.
- Euroregiunile ajută la depășirea moștenirii negative a trecutului.
- Euroregiunile constituie elemente importante ale integrării statelor central-europene în Uniunea Europeană.⁷

În pofida formulării fără îndoială atrăgătoare, analistul sceptic central-(est)-european își pune întrebarea: enumerarea de mai sus nu face parte din categoria *wishful thinking*, cel puțin pentru moment?

Euroregiuni în Europa Occidentală

Procesul de integrare vest-european ce a urmat celui de-al doilea război mondial a început prin crearea Pieței Comune (1957). Ca o proiecție regională a acesteia, o formă *teritorială-spațială a integrării*, au apărut curînd euroregiunile. Formula originală, modelul european al euroregiunii a fost *Regio Basiliensis*, care funcționează și azi, și s-a constituit în februarie 1963 pe baza dreptului la asociere elvețian. Fiind vorba de o acțiune de pionierat, merită să vorbim mai pe larg despre ea.

Această euroregiune se află în zona Rinului Superior, la confluența granițelor germană, franceză și elvețiană, pe teritoriul dominat de orașele Freiburg, Colmar și Basel. Acest teritoriu constituia cîndva o singură unitate culturală. Acest fapt este dovedit și astăzi de structura asemănătoare a localităților, obiceiurile aproape identice, mîncărurile și băuturile asemănătoare și nu în ultimul rînd tipicul dialect aleman.

Dezvoltarea relațiilor transfrontaliere a fost inițiată de Basel, marele oraș elvețian situat între Rin și granița franceză. Ideea cooperării transfrontaliere a devenit realitate în 1963, prin înființarea asociației *Regio Basiliensis*. Francezii au răspuns în 1965 inițiativei elvețiene prin crearea la Mulhouse a Regiunii Haut-Rhin, iar germanii prin Asociația *Regio* înființată la Freiburg. Cooperarea dintre cele trei părți, dincolo de relațiile cotidiene — muncă, cumpărături, turism etc. — înseamnă organizarea unor conferințe și simpozioane comune, cooperarea dintre autorități, înființarea unor comisii de specialitate, funcționarea unui post de radio regional. (*Radio Dreyeckland*, care și-a început activitatea în 1977 ca emițător privat, din 1988 difuzează zilnic din Freiburg 16 ore de informații de interes general pentru locuitorii zonei în limbile franceză și germană, precum și în dialect aleman.) Mai tîrziu s-a trecut la armonizarea sistemului de comunicații, apoi a întregii dezvoltări zonale și regionale, precum și la crearea învățămîntului superior integrat. Pentru garantarea rezultatelor cooperării s-a încheiat și un contract interguvernamental trilateral. Pe baza tuturor acestora se poate spune că cooperarea din regiunea Rinului Superior este una din cooperările cele mai fructuoase dintre țările europene și astfel poate constitui un model pentru celelalte zone de graniță și celelalte state. Nu întîmplător, în declarația comună a șefilor guvernelor german, francez și elvețian de la sfîrșitul anului 1990 această cooperare a fost caracterizată drept „exemplară”.

După exemplul lui *Regio Basiliensis* s-au înființat mai multe euroregiuni la granița germano-franceză și germano-olandeză.

În Europa Occidentală concentrația cea mai mare de euroregiuni se află în zona de graniță belgiano-olandezo-luxemburghezo-franco-germană.

Pe acest teritoriu — mărginit de Maas (Meuse), Rin și Marea Nordului — funcționează în prezent șapte euroregiuni.

Dintre ele — ca reprezentant al modelului vest-european — ne vom ocupa mai în amănunțime de Euroregiunea *Maas-Rin*.

Euroregiunea *Maas-Rin* s-a înființat oficial în martie 1991, ca fundație înregistrată conform prevederilor dreptului de asociere olandez, deși funcționa în practică încă din 1976. Regiunea include cinci zone din trei țări: provinciile Limburg și Liège din Belgia, partea de sud a provinciei Limburg din Olanda, provincia Aachen din Germania, precum și comunitatea germană din jurul orașului Liège din Belgia, care s-a alăturat euroregiunii mai tîrziu, în iunie 1992, ca persoană juridică distinctă.

Structura teritorială și populația Euroregiunii Maas-Rin

Țara	Regiune, provincie	Populație, (nr. locuitori)
Belgia	Limburg	761.593
	Liège	942.897
	Liège (comunitatea germană)	68.471
Olanda	Limburg	793.331
Germania	Aachen	1.200.921
TOTAL		3.767.213

(Conform datelor din: G. Pire: *The Euroregio Meuse-Rhin.*)

Aici trebuie să notăm faptul că, deși oficial cea mai veche euroregiune este deja amintita Regio Basiliensis, de fapt prima cooperare transfrontalieră a început încă din anii 1957-1958 în bazinul Rinului, între Olanda și Germania. Această așa-zisă *Euregio* include Renania de Nord-Vestfalia și Saxonia Inferioară (din Germania) și anumite părți din trei provincii olandeze: Drenthe, Gelderland și Overijssel. Din punct de vedere formal, *Euregio* s-a constituit în aprilie 1978, iar de atunci această zonă a devenit un model al pieței de muncă integrate din zonă, mai ales după 1987, când a fost gata noua concepție de dezvoltare a teritoriului.⁸ (Astăzi în Europa există zece regiuni în care organizațiile naționale ale muncii cooperează transfrontalier, acestea sînt așa-zisele regiuni Eures, așa este și *Euregio*.)⁹

Revenind la Euroregiunea Maas-Rin, se poate vedea că ocupă un loc central în Europa Nord-Occidentală. Ea este situată pe traseul celor mai importante linii de transport și comunicație feroviare, rutiere, aeriene și maritime.

Bazîndu-se pe o infrastructură dezvoltată, ea reprezintă un potențial economic foarte puternic. Factorii mai importanți ai acestuia sînt forța de muncă calificată, ramurile industriale și tehnologiile dezvoltate, remarcabilul sistem instituțional de învățămînt și cercetare, cultura mediului (construcții de locuințe, mediul ambiant natural, protecția mediului). La acestea se adaugă caracteristici sociologice cum ar fi trilingvismul euroregional, condițiile de viață asemănătoare, nivelul înalt al calității vieții, bunăstarea tradițională, conștiința civică puternică și caracterul tot mai simbolic al granițelor.

În ceea ce privește structura organizatorică a euroregiunii, organul conducător superior este consiliul director. Consiliul director ia deciziile strategice: aprobă bugetul anual, ia atitudine în ceea ce privește programele în curs de desfășurare, precum și deciziile și inițiativele de dezvoltare. Munca de fiecare zi se desfășoară în cadrul biroului întreținut de fundație, în care sînt reprezentați toți cei cinci parteneri. În esență aceasta înseamnă un secretariat regional, care pe de o parte gestionează fondurile structurale europene, pe de altă parte coordonează grupurile de lucru regionale, pe lîngă activitățile tradiționale de secretariat.

Între timp, structura organizatorică a euroregiunii s-a rafinat în continuare: a apărut Adunarea Generală și la urmă — în ianuarie 1995 — s-a constituit Consiliul Euroregiunilor de la Maastricht. În consiliu, pe lîngă partidele politice, au intrat toți factorii și toate organizațiile importante ale euroregiunii, deschizîndu-se astfel calea pentru legitimarea pe scară largă a părerilor, structurilor, programelor, proiectelor și bugetului.¹⁰

Euroregiuni la est de fosta Cortină de Fier

După cotelura din 1989-1990 — ca o manifestare teritorial-regională a schimbării de regim — au apărut numeroase euroregiuni în țările fostului bloc estic. În frunte se află Germania și Polonia.

La granița de est a Germaniei unificate s-au înființat în 1992-1993 opt euroregiuni. Șase din acestea se află de-a lungul graniței fostei RDG, iar două în zona graniței dintre Bavaria și Cehia.

Euroregiuni la granița comună a Germaniei cu Cehia și Polonia

Numele	Țări	Suprafață (km ²)	Populație	Densitate (loc./km ²)	Tip
Neisse	Germania	12.248	1.723.000	140,7	omogen

	Rep.Cehă				
	Polonia				
<i>Elba</i>	Germania	5.547	1.430.000	257,8	omogen
	Rep. Cehă				
<i>Egrensia</i>	Germania	16.000	1.884.500	117,8	mixt
	(Bavaria)				
	Rep. Cehă				
<i>Munții Metalici</i>	Germania	4.673	765.950	163,9	omogen
	Rep. Cehă				
<i>Pădurea Bavareză</i>	Germania	16.345	1.260.000	77,1	mixt
	(Bavaria)				
	Rep. Cehă				
	Austria				
<i>Pomerania</i>	Germania	16.300	1.252.000	76,8	omogen
	Polonia				
<i>Spree/Neisse</i>	Germania	7.500	730.000	97,3	omogen
	Polonia				
<i>Pro Europa</i>	Germania	9.067	760.800	83,9	omogen
	Polonia				

(Conform: *Deutschland*, 1995. Nr.3, p. 31)

În pofida activității germane, dezvoltarea cea mai spectaculoasă o putem constata în cazul Poloniei: între 1991-1996 au luat naștere nouă euroregiuni de-a lungul granițelor sale. E drept, patru dintre acestea constituie proiecte comune cu Germania (vezi tabelul de mai sus). Celelalte euroregiuni sînt:

- Euroregiunea Silezia – Moravia (granița polono-cehă, septembrie 1992)
- Euroregiunea Glacensis (granița polono-cehă, octombrie 1996)
- Euroregiunea Tatra (granița polono-slovacă, august 1994)
- Euroregiunea Carpaților (zona de graniță polono-ucraineano-slovaco-maghiară, februarie 1993)
- Euroregiunea Bug (zona de graniță polono-ucraineano-bielorusă, septembrie 1995)¹¹

Se pare că extinderea euroregiunilor se continuă în mod nestăvilat și în jumătatea de est a Europei, a ajuns pînă la Țările Baltice, Ucraina și Bielorusia. Nici Rusia nu a rămas în afara acestui proces.

Încercare de depășire a trecutului: cooperare la granița odinioară cea mai închisă a Europei — cazul Euroregiunii Barents Euro-Arctic

Cooperarea regională a ajuns pînă în colțul nord-estic al Europei și a creat una dintre cele mai interesante euroregiuni. Această euroregiune cuprinde zonele dintre cercul polar de nord și Marea Barents ale Finlandei, Norvegiei, Suediei și Rusiei.

Împărțirea teritorială a Euroregiunii Barents:

<i>Teritoriu, țară</i>	<i>Populație</i>	<i>Suprafață</i>
Provincia Lappland (Finlanda)	202.000	99.000
Provincia Finnmark (Norvegia)	76.000	46.000
Provincia Nordland (Norvegia)	240.000	36.000
Provincia Tromso (Norvegia)	149.000	25.000
Provincia Arhanghelsk (Fed.Rusă)	1.561.000	587.000
Provincia Murmansk (Fed. Rusă)	1.135.000	145.000
Rep. Karelia (Fed. Rusă)	798.000	172.000
Provincia Norrbotten (Suedia)	266.000	99.000

Total: 4.427.000 1.209.000
(Vezi: *The Euro-Arctic Barents Cooperation.*)

Putem observa că cea mai mare parte a populației, cât și a suprafeței, respectiv 78,9 % și 74,8 %, aparține Federației Ruse.

Cooperarea Barents a fost oficializată prin Declarația de la Kirkenes semnată la 11 ianuarie 1993. Conform acestei declarații, scopurile cooperării sînt următoarele:

- asigurarea unei dezvoltări pașnice continue;
- întărirea relațiilor culturale dintre popoarele din regiune;
- dezvoltarea relațiilor bilaterale și multilaterale;
- fundamentarea dezvoltării economice și sociale a regiunii;
- apărarea intereselor popoarelor băștinașe (laponi, neneți) și asigurarea participării lor active în toate aceste procese.¹¹

Înțelesul mai adînc și scopul adevărat al înființării acestei euroregiuni îl constituie asigurarea păcii și stabilității la periferia nordică a Europei. Acest deziderat se justifică prin caracteristicile geopolitice specifice ale zonei: granița fino-rusă are o lungime de 1.300 km, iar cea norvegiano-rusă are și ea mai multe sute de kilometri. Nu mai e cazul să insistăm asupra diferențelor de nivel de trai și nivel de calitate a vieții dintre țările scandinave și Rusia. Probabil nu mai există nici o parte a Europei unde de o parte și de cealaltă a graniței să existe o prăpastie mai mare în privința indicatorilor amintiți, decît în această zonă. Acest lucru înseamnă firește un uriaș risc în politica de securitate pentru factorii decizionali ai țărilor respective. Pe deasupra, în urma schimbărilor politice intervenite, a crescut în mod amenințător numărul trecerilor de frontieră: dacă în 1990 de exemplu, s-au înregistrat la Storskog 3.000 de treceri — majoritatea celor care au trecut fiind cetățeni scandinavi, tot acolo în 1997 s-au înregistrat 92.000 de treceri. Este deci de înțeles, de partea scandinavă, frica societății locale și a autorităților centrale de criminalitate, de imigrația ilegală, de munca la negru, etc. La aceasta se adaugă și situația înspăimîntătoare a protecției mediului în Rusia. Autorul acestor rînduri a avut ocazia să vadă la fața locului haldele de steril și fumul negru al furnalelor de metale grele ce învăluia, fără nici un fel de filtrare, întreaga atmosferă a orașului Nikkel (chiar și numele lui este foarte elocvent), la doar cîțiva kilometri de granița norvegiano-rusă, deci la doar cîțiva kilometri de granița unei țări care are una din cele mai severe legislații din lume în ceea ce privește protecția mediului !

Pe baza celor de mai sus e de înțeles faptul că țările scandinave — în primul rînd în propriul lor interes — depun eforturi imense pentru eliminarea acestor focare de pericol. În această luptă se situează în frunte Norvegia, fiind cea mai direct interesată. (Desigur, nu întîmplător secretariatul general al Euroregiunii Barents se află în orașul norvegian Kirkenes.) Din 1993, Norvegia a sprijinit 164 de proiecte în cadrul programului Barents, în valoare de circa 82,5 milioane de coroane. Catalogul de proiecte pentru 1997 înfățișează foarte bine caracterul multilateral al cooperării. Regula de bază a acesteia este că la fiecare proiect trebuie să participe și un partener rus. (Ba mai mult, un sfert din proiecte sînt orientate exclusiv către teritoriul rus.)

Proiectele finanțate în cadrul coperării Euroregiunii Barents Euro-Arctic în perioada 1994 – 1997

Conținutul proiectului, domeniul de activitate	Extinderea geografică a proiectului			Numărul total al proiectelor
	Numai Scandinavia	Scandinavia + Rusia	Numai Rusia	
Cultură	2	12	3	17
Învățămînt preuniversitar	-	5	3	8
Învățămînt superior și cercetare	-	6	3	9
Popoare băștinașe	2	7	5	14
Agricultură, dezvoltare locală și creșterea renilor	-	4	6	10

Industria și comerț	-	9	13	13
Protecția femeii	-	5	5	10
Protecția mediului	-	9	4	13
Sănătate	-	7	8	15
Comunicații	-	3	1	4
Informație	-	1	3	4
Tehnologia informației	-	3	1	4
Total	4	71	55	130
Procentaj	3,1	54,6	42,3	100

(vezi: *Barents Euro-Arctic Cooperation- Norway*. Project Directory 1997).

Proiectele rusești mai interesante, în ordinea categoriilor enumerate în tabelul de mai sus, sînt:

1. Festival de film la Murmansk; crearea mișcării independente de protecție a mediului din peninsula Kola.
2. Înființarea unei școli cu două limbi de predare (norvegiană și rusă) la Murmansk; bursă pentru doi elevi ruși.
3. Pregătirea unor studenți ruși în instituții de învățămînt superior din Norvegia; cursuri de perfecționare pentru oameni politici, funcționari din administrația publică și manageri care joacă un rol important la nivel local.
4. Înființarea unui centru cultural pentru laponii din regiunea Murmansk și neneții din zona Narian Mar; cursuri pentru întreprinzătorii din rîndul popoarelor băștinașe; cursuri de artizanat în peninsula Kola; cursuri de limbă pentru neneți.
5. Acclimatizarea cartofului la condițiile din regiunile Murmansk și Arhanghelsk; ajutarea școlilor profesionale agricole; sprijinirea crescătorilor de reni de pe Teritoriul Autonom al Neneților; dezvoltarea creșterii oilor; modernizarea silviculturii.
6. Introducerea unui nou sistem de norme în domeniul industriei și comerțului; revizuirea normelor rusești din domeniul construcțiilor; realizarea unor obiective turistice în partea rusă a graniței; construirea unei fabrici de pîine la Murmansk și a unei fabrici de cherestea în Karelia.
7. Instruirea unor femei-întreprinzători; crearea unui centru de criză la Murmansk.
8. Îmbunătățirea calității apei potabile din peninsula Kola.
9. Înființarea unor centre de sănătate pentru popoarele băștinașe pe teritoriul locuit de laponii și neneți; crearea unor spitale moderne de copii; ridicarea nivelului serviciilor de asistență socială; trimiterea unor echipamente moderne pentru spitalele din teritoriul rusesc; organizarea petrecerii vacanței de vară în Norvegia pentru copii defavorizați; organizarea unei conferințe împotriva consumului de alcool și droguri; lupta împotriva difteriei.
10. Îmbunătățirea nivelului serviciului poștal rusesc.
11. Deschiderea la Petrozavodsk și Arhanghelsk a unor birouri de informații cu privire la activitatea Euroregiunii Barents Euro-Arctic, iar la Murmansk a unui secretariat regional.
12. Extinderea rețelei internet pe teritoriul rus al euroregiunii.¹²

Din catalogul de proiecte rezultă și faptul că ținta predilectă a acțiunilor ce vizează teritoriul rus sînt zonele Murmansk și Arhanghelsk, Karelia abia dacă primește ceva. Dacă privim harta, explicația este ușor de găsit, primele zone sînt învecinate cu Norvegia, ultima cu Finlanda.

Pe baza celor de mai sus, putem trage concluzia că această euroregiune îndepărtată constituie o încercare atrăgătoare pentru soluționarea unei serioase dileme a politicii de securitate.

Ungaria și euroregiunile

Ungaria a avut un rol determinant, ca și în demolarea cortinei de fier, în înființarea primei euroregiuni a acestei zone, *Euroregiunea Carpaților*.

Euroregiunea Carpaților — după mai mulți ani de pregătiri — a luat ființă oficial la 14 februarie 1993, cînd reprezentanții zonelor de graniță poloneze, maghiare, slovace și ucrainene — în prezența doamnei Catherine Lalumière, secretar al Consiliului Europei, precum și a miniștrilor de externe din Polonia, Ucraina și Ungaria și a reprezentanților ministerului de externe slovac — au semnat documentul de bază al Euroregiunii Carpaților.

(Slovacia a participat cu statut de observator, iar guvernul de atunci al României nu a fost de acord cu cooperarea în cadrul euroregiunii a județelor Satu Mare și Maramureș, deși acestea se integrău organic în această zonă.)

La înființarea sa, Euroregiunea Carpaților cuprindea un teritoriu de circa 53.200 km², cu aproape 5 milioane de locuitori. În prezent ea are o suprafață de 132.651 km², ce cuprinde în orașele și comunele de pe teritoriul județelor ce au aderat o populație de 14 milioane de locuitori.¹³

Scopul înființării Euroregiunii Carpaților a fost crearea unui cadru organizatoric corespunzător pentru coordonarea cooperării transfrontaliere, sprijinirea unei dezvoltări regionale și economice mai rapide și, bineînțeles, contribuirea la dezvoltarea unor legături de bună vecinătate între țările și popoarele din zonă.

Conform Declarației Comune și Acordului Constitutiv, scopurile și sarcinile Euroregiunii Carpaților sînt următoarele:

- Organizarea și coordonarea activităților care favorizează cooperarea economică, ecologică, culturală, științifică și în domeniul învățămîntului.
- Sprijinirea membrilor săi în elaborarea unor planuri concrete în domeniile de interes comun.
- Sprijinirea și facilitarea și favorizarea dezvoltării relațiilor dintre oameni, inclusiv a relațiilor dintre specialiștii din diverse domenii de activitate.
- Sprijinirea creării relațiilor de bună vecinătate dintre membri.
- Sprijinirea dezvoltării teritoriale.
- Determinarea domeniilor potențiale de cooperare multilaterală dintre membri.
- Sprijinirea și facilitarea legăturilor și cooperării membrilor cu alte organizații, instituții și agenții internaționale.¹⁵

Istoria Euroregiunii Carpaților este — în pofida frumoaselor țeluri de mai sus și chiar a unor rezultate obținute — istoria luptei cu puterea centrală, îndeosebi în ceea ce privește Slovacia și România. Situația dominantă în zona noastră este bine ilustrată de amestecul politicii centrale în evoluția cooperării din zonele de graniță. O dovadă evidentă a acestui lucru îl constituie faptul că în jumătate de deceniu s-a schimbat de mai multe ori statutul zonelor de graniță al țărilor amintite.

Incertitudinea și neîncrederea politică au ținut timp de ani de zile euroregiunea într-o stare de moarte aparentă. În 1997 — odată cu extinderea teritorială — a avut loc o înnoire organizatorică și de personal: secretariatul general s-a mutat din orașul ucrainean Ujgorod în orașul polonez Krosno, care a jucat încă de la început rolul de motor al cooperării.

În timp ce între respectivele capitale nu domnește nici pe departe armonia, pe plan local s-a reușit rezolvarea mai multor probleme care erau de mult timp în suspensie. De exemplu, s-au deschis două noi puncte de trecere la granița ungaro-slovacă — în urma luptei tenace și presiunii depuse de populația locală și de primari —, ambele pe teritoriul euroregiunii.

Din cauza contradicțiilor amintite mai sus — și anume a dezacordului existent la nivelul politicii de stat, respectiv neconcordanța cu cooperarea și inițiativele pozitive locale — după părerea mea viitorul Euroregiunii Carpaților — sau al altor euroregiuni ce funcționează în zonă — va fi decis de tendința ce se va dovedi mai puternică. Vor fi capabile aceste euroregiuni să lupte, pornind de jos și sprijinindu-se pe forța și unitatea societății civile, pentru a obține posibilitatea dezvoltării integrate, cum au făcut frații lor din Europa Occidentală? Sau vor fi mai puternice spaimile politice ale guvernelor centrale, care consideră regionalismul un prim pas spre autonomie, iar autonomia — un cal troian care duce la secesiune, la dezmembrare?

Suprafața, populația și densitatea populației regiunilor ce fac parte din Euroregiunea Carpaților (1998)

<i>Nr. crt.</i>	<i>Unități administrative membre</i>	<i>Suprafața</i> 1000 km ²	<i>Populația</i> 1000 locuitori	<i>Densitatea populației</i> locuitori / km ²
Ungaria				
1.	Borsod-Abaúj-Zemplén	7,2	749,9	103
2.	Hajdú-Bihar	6,2	549,7	89
3.	Heves	3,6	328,4	90
4.	Jász-Nagykun-Szolnok	5,6	420,7	75

5.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	5,9	563,5	95
Polonia				
1.	Krosno	5,7	501,7	88
2.	Przemysl	4,4	411,5	93
3.	Rzeszów	4,4	735,3	167
4.	Tarnów	4,2	696,1	166
România				
1.	Bihor	7,5	634,1	84,2
2.	Botoşani	4,9	451,2	90,9
3.	Maramureş	6,2	538,5	86,7
4.	Satu Mare	4,4	400,2	90,8
5.	Sălaj	3,9	266,3	69,2
Slovacia				
1.	Bardejov	1,0	79,0	78
2.	Humenné	1,9	112,0	59
3.	Košice	1,8	334,2	186
4.	Mihalovce	1,3	111,3	85
5.	Prešov	1,4	200,3	141
6.	Svidník	0,9	44,2	51
7.	Trebišov	1,3	118,9	90
8.	Vranov	0,8	73,4	87
Ucraina				
1.	Cernăuţi	8,1	938,0	115,9
2.	Ivano-Frankiovsk	13,9	1.423,0	103,0
3.	Ucraina Subcarpatică	12,8	1.252,0	93,8
4.	Lviv (Lvov)	21,8	2.748,0	126,3
Total:		132,8	14.014,9	105,6

(Vezi: *Cei 5 ani ai Euroregiunii Carpaţilor.*)

Fratele cel mic: Euroregiunea Dunăre-Mureş-Tisa

Ca rezultat al dezvoltării regionale central-europene, după pregătiri îndelungate, la 21 noiembrie 1997 s-a înfiinţat şi oficial Euroregiunea Dunăre-Mureş-Tisa (DMT). Euroregiunea cuprinde nouă judeţe sau provincii din trei ţări.

Membrii săi sînt:

Ungaria: judeţele Bács-Kiskun
Békés
Csongrád
Jász-Nagykun-Szolnok

România: judeţele Arad
Hunedoara
Caraş-Severin
Timiş

Iugoslavia: regiunea Voivodina

Suprafaţa şi populaţia Euroregiunii Dunăre-Mureş-Tisa

<i>Regiune componentă</i>	<i>Suprafaţă (km2)</i>	<i>Populaţie</i>	<i>Reşedinţă</i>
Judeţul Arad	7.652	507.000	Arad
Judeţul Bács-Kiskun	8.362	542.000	Kecskemét
Judeţul Békés	5.631	407.000	Békéscsaba

Județul Csongrád	4.263	438.000	Szeged
Județul Hunedoara	7.016	547.000	Deva
Județul Jász-Nagykun-Szolnok	5.607	423.000	Szolnok
Județul Caraș-Severin	8.514	376.000	Reșița
Județul Timiș	8.692	715.000	Timișoara
Regiunea Voivodina	21.506	2.013.000	Novi Sad
Euroregiunea DMT	77.243	5.968.000	

(Vezi: Euro-Trio)

Se pare că DMT a învățat din greșelile Euroregiunii Carpaților: ocolește cu grijă capcanele marii politici — evenimentele ultimilor ani din Timișoara și din Voivodina au constituit oricum un avertisment în acest sens — și se concentrează exclusiv asupra dezvoltării relațiilor cu adevărat locale, regionale. Conform formulării documentului constitutiv (Proces verbal): „*Scopul cooperării regionale DMT îl constituie dezvoltarea și lărgirea relațiilor dintre comunitățile și administrațiile locale în domeniul economic, al învățămîntului, al culturii și al sportului, urmînd ca prin această cooperare să se înlesnească integrarea în cadrul proceselor europene actuale.*”

Domeniile cooperării

În interesul realizării scopului cooperării, părțile participante și-au propus ca sarcină armonizarea intereselor legate de următoarele domenii:

1. În domeniul relațiilor economice:

- a) elaborarea unor programe comune bazate pe posibilitățile economice ale participanților;
- b) elaborarea și folosirea unui sistem comun de informații;
- c) sprijinirea și încurajarea cooperării dintre camerele de comerț și industrie;
- d) sprijinirea fondării unor societăți comerciale și bănci mixte;
- e) realizarea cooperării în domeniul producției agricole și al comercializării produselor agricole;
- f) sprijinirea realizării unor acorduri economice între societăți comerciale;
- g) realizarea unei participări economice și financiare comune pe terțe piețe.

2. Dezvoltarea infrastructurii transporturilor și comunicațiilor:

- a) dezvoltarea infrastructurii transporturilor (în transporturile feroviare, rutiere, fluviale și aeriene);
- b) deschiderea unor noi puncte de trecere a frontierei și modernizarea celor existente.

3. Protecția mediului:

- a) armonizarea programelor de protecție a mediului;
- b) armonizarea unor activități comune de protecție a solului, aerului și apelor.

4. Turism:

- a) dezvoltarea turismului.

5. Relații în domeniul științific, cultural, sanitar, sportiv și civic:

- a) sprijinirea dezvoltării cooperării și relațiilor științifice dintre universități, centre de cercetare și instituții de specialitate;
- b) realizarea unor relații în domeniul culturii și elaborarea unor programe de cooperare culturală;
- c) sprijinirea cooperării civice și sindicale;
- d) urmărirea și sprijinirea afirmării drepturilor minorităților corespunzătoare normelor europene;
- e) dezvoltarea și sprijinirea cooperării în domeniul sănătății și al asistenței sociale, în spitale, clinici universitare și alte instituții de specialitate;
- f) organizarea unor manifestări sportive regionale.¹⁵

Ceea ce este comun și ceea ce se deosebește

După prezentarea formării euroregiunilor în Europa Occidentală și de Est și a cîtorva dintre tipurile lor caracteristice, am ajuns la esența expunerii noastre: la analiza comparată a euroregiunilor „răsăritene” și „occidentale”.

În acest punct pare oportună stabilirea unei anumite tipologii. Din cele prezentate pînă acum decurge în mod logic modul stabilirii acesteia: întîlnim — în funcție de precedenta împărțire a Europei — euroregiuni formate doar din zone de graniță occidentale sau doar răsăritene — acestea constituie tipurile „*omogene*”; respectiv euroregiunile înființate în zone ce se întind de o parte și de alta a fostei cortine de fier — acestea constituie tipurile „*mixte*”.

Euroregiunile se amplasează într-un fel de continuu occidental-oriental. Ca rezultat al dezvoltării istorice, tipul exclusiv occidental este urmat de tipul mixt central-european, iar apoi apare tipul exclusiv central-est-european.

Această dezvoltare, respectiv caracteristicile sale sociale sînt prezentate în cele două tabele care urmează:

Euroregiuni în continuul Apus-Răsărit (1963-1998)

Direcția extinderii spațiale și temporale

<i>Regiuni doar apusene</i>	<i>Regiuni mixte</i>	<i>Regiuni doar răsăritene</i>	
Regio Basiliensis (1963)	Euroregiunea Egrensis (1993)	fosta RDG – Cehoslovacia — 2 euroregiuni fosta RDG – Polonia — 3 euroregiuni	
Euregio (1965)	Euroregiunea – Polonia (1992) (1993)	fosta RDG – Cehoslovacia	Pădurea Bavareză
Euroregiunea Saar – Lor – Lux (1971)	Euroregiunea Carpaților (1993)		
	Euroregiunea Tatra (1994)		
	Euroregiunea Bug (1995)		
	Euroregiunea Dunăre – Mureș – Tisa (1997)		
Euroregiunea Maas – Rin (1991)	Euroregiunea Barents – Euro – Arctică (1993)		

Caracteristicile structurale și sociologice ale euroregiunilor apusene și răsăritene

<i>Euroregiuni occidentale</i>	<i>Euroregiuni răsăritene</i>
Ordinea structurală și instituțională constituită	Ordinea structurală și instituțională constituită
Participare, respectiv reprezentare în cadrul instituțiilor regionale	Participare, respectiv reprezentare treptată în cadrul instituțiilor regionale europene europene
Încredere politică, respectiv relații bune cu puterea de stat	Pe alocuri neîncredere politică, respectiv tensiune între putere și euroregiune
Cooperare rodată între parteneri; cooperarea este multilaterală, complexă	Cooperare limitată, dar cooperarea este în curs de extindere

Politică de dezvoltare regională Instituții fundamentate din punct de vedere material, resurse proprii	Politică de dezvoltare parțial sau de loc Dificultăți materiale continue în funcționarea euroregiunii, lipsa resurselor proprii	integrată armonizată
Identitate regională dezvoltată	Încercare de a configura o identitate regională	
Diferențe sociale, de mod de viață, și de venituri relativ reduse.	Diferențe sociale, de mod de viață, și de venituri de la caz la caz însemnate.	

Concluzii

Pe baza celor de mai sus putem stabili ca o concluzie că instituția euroregiunilor este forma cea mai eficientă a cooperării din zonele de graniță, respectiv a dezvoltării acestor zone. Importanța lor deosebită în zona noastră constă în faptul că integrează zonele de graniță, altfel predispuse la secesiune, în general periferice sau avînd o situație multiplu defavorizată.

În timp, în cursul procesului de integrare europeană, diferențele teritoriale și de nivel de trai se vor reduce probabil aînt între euroregiuni (vezi tipurile „exclusiv orientale” și „exclusiv occidentale”), precum și în cadrul aceleiași euroregiuni (în cazul tipului „mixt”). Astfel euroregiunea — pe lîngă multe alte importante caracteristici ale sale — constituie un instrument al moderării diferențelor de dezvoltare teritorială, ca urmare a efectului amintit de echilibrare.

Și în sfîrșit, dar nu în cele din urmă, constituie în același timp un atelier al identității locale, respectiv regionale, ce capătă un rol din ce în ce mai însemnat. □

NOTE

1. Vezi mai pe larg: Fried Esterbauer – Peter Pernthaler (Hrsg.), **Europäischer Regionalismus am Wendepunkt. Bilanz und Ausblick**. Braumüller, Wien, 1991.
2. Joo Rudolf, **Etnikumok és regionalizmus Nyugat-Európában**, (Etnii și regionalism în Europa Occidentală). Gondolat, 1988.
3. Winfried Lang, *Regionen und Grenzen: Auf dem Weg zum neuen Europa*, în Esterbauer – Pernthaler (Hrsg.), **Europäischer Regionalismus am Wendepunkt**, pp. 145-147.
4. Winfried Lang, Idem, pp. 147-154.
5. Illés Iván, *Határok és határmenti együttműködés Nyugat- és Kelet-Európában*. (Granițe și cooperare în zonele de lîngă graniță în Europa Occidentală și Orientală). **BIGIS Papers**. 1994. Nr.1 pp. 35-42.
6. Illés I., Idem p. 40.
7. Marian S. Sucha, *Eurorégiók Németország és az Európai Unió keleti határain*. (Euroregiuni la granița de est a Germaniei și Uniunii Europene). **Deutschland**, 1995, iunie, pp. 28 – 31.
8. *Practical Guide to Cross-border Cooperation. Regional Policy and Cohesion*, ediția a 2-a, 1997, pag.3
9. James Corrigan, *The EUREGIO: Policies and Programmes to develop a cross-border labour market — in the German-Dutch border region*, studiu prezentat la conferința **Regionalism and Euroregions in Central and Eastern Europe**, p. 10.
10. Daniel Deckers: SAAR — LOR — LUX. *Deutschland*, 1997. Nr. 1, p. 43.
11. Georges Pire, *The Euregio Meuse — Rhin. 5 Partners, 3 Counties, 3 Languages*, studiu prezentat la conferința **Regionalism and Euroregions in central and Eastern Europe**, p.13.
12. J. W. van der Meulen, *Euregio's langs de Poolse grenzen*. Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen, Clingen dael' 1997, pp. 17-18.
13. Oddrunn Pettersen, *The Barents Cooperation*, studiu prezntat la conferința **Regionalism and Euroregions in Central and Eastern Europe**, pp. 2-3.
14. *Barents Euro-Arctic Cooperation — Norway*. Project Directory 1997. Barents Secretariat, Kirkenes. p. 86.
15. Zilahi József, *Az együttműködés lépcsőfokai* (Treptele cooperării), în **A Kárpátok Eurorégió 5 éve** (Cei 5 ani ai Euroregiunii Carpaților). Nyiregyháza, 1998. p. 6.
16. Süli-Zakar István, *Eurorégiókról dióhéjban*. I. m. 53, p. 56.
17. *Együtt — egymásért. Jegyzőkönyv a Duna-Maros-Tisza regionális együttműködésről* (Împreună — unii pentru alții. Proces verbal despre cooperarea regională Dunăre-Mureș-Tisa), în **Euro — Trio**. Szeged, 1997, pp. 7-8.

*

György ÉGER (n. 1950), economist și sociolog la Institutul Central-European Teleki din Budapesta. A publicat mai multe studii în reviste de specialitate din Ungaria pe tema regionalismului, a relațiilor interetnice, a euroregiunilor și a dezvoltării regiunilor de frontieră din Europa de Est, Centrală și de Vest. Este autor al volumelor: *A burgenlandi magyarság rövid története* (Scurtă istorie a maghiarilor din Burgenland), Anonymus, Budapesta, 1991, și *Border, region and ethnicity in Central-Europe*, Norea, Klagenfurt, 1996.

Éger György: *Eurorégiók Keleten és Nyugaton*, publicat cu permisiunea autorului.